

KURS

„BIOLOGIA POD KLUCZ"

UKŁAD POKARMOWY, CZĘŚĆ 2

Prezentacja jest chroniona prawnie przed kopiowaniem bez pisemnej zgody autora i stanowi „utwór" i w myśl Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 1994 r., Nr 24, poz. 83 z późn. zm.).

PROCES TRAWIENIA

HYDROLIZA ENZYMATYCZNA

Proces trawienia polega na enzymatycznej hydrolizie dużych cząsteczek pokarmowych na mniejsze, przyswajalne przez organizm i wchłanialne przez błony komórkowe.

Enzymy trawienne należą do klasy **hydrolaz** - katalizują rozkład złożonych związków do związków prostszych z równoczesnym przyłączeniem wody.

TRAWIENIE CUKRÓW

TRAWIENIE CUKRÓW

Enzymy glikolityczne (glikozydazy) katalizują hydrolizę (rozcięcie) wiązania O-glikozydowego w cukrach. Cukry są trawione w dwóch odcinkach przewodu pokarmowego i są to:

1. **Jama ustna**, w której **amylaza ślinowa** zapoczątkowuje rozkład skrobi do cukrów prostszych: dekstryn i maltozy.

2. **Jelito cienkie**, w którym **amylaza trzustkowa** i **amylaza jelitowa** rozkładają większe dekstryny do mniejszych i do maltozy; **maltaza** rozkłada maltozę do glukozy.

TRAWIENIE CUKRÓW

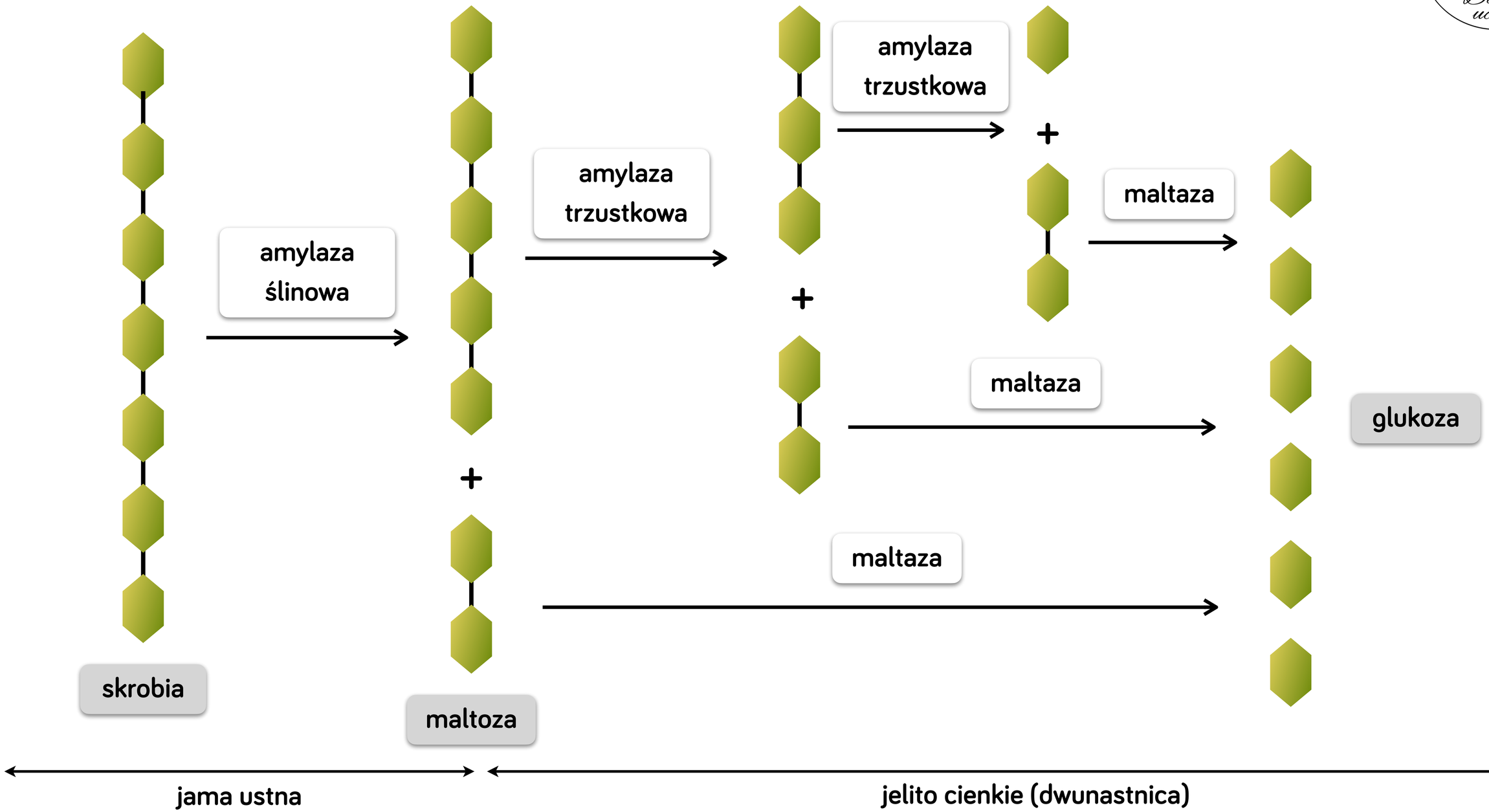

WPŁYW PH NA AKTYWNOŚĆ AMYLAZY ŚLINOWEJ

Problem badawczy: Jak pH / odczyn środowiska wpływa na aktywność amylazy ślinowej?

Przebieg doświadczenia: Do trzech probówek (A, B, C) wlano taką samą objętość śliny oraz taką samą objętość kleiku skrobiowego. Dodatkowo:

- do probówki A dodano 2 ml roztworu kwasu solnego,
- do probówki B dodano 2 ml roztworu wodorotlenku sodu.

Po 30 minutach inkubowania probówek w temperaturze 37°C do każdej z nich dodano tyle samo kropel płynu Lugola i porównano zawartość probówek.

WPŁYW PH NA AKTYWNOŚĆ AMYLAZY ŚLINOWEJ

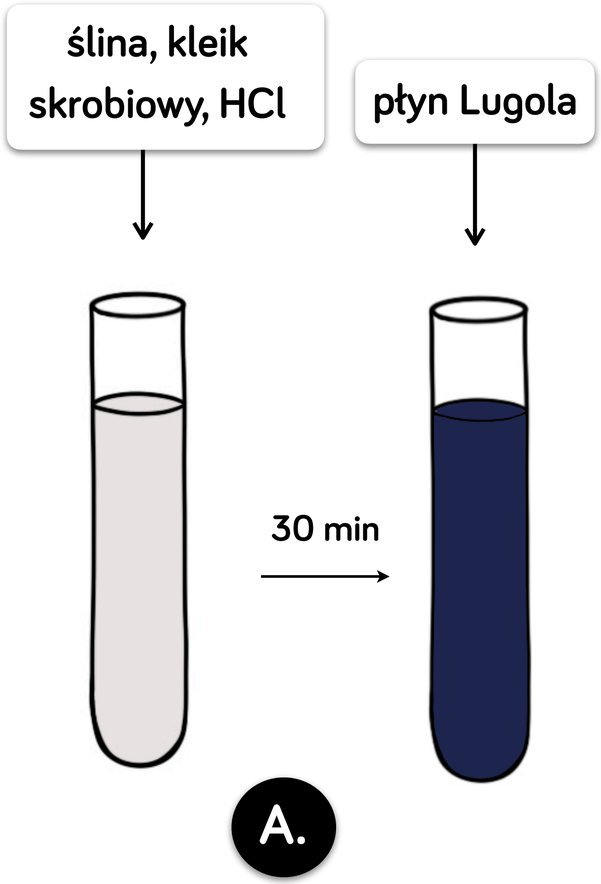

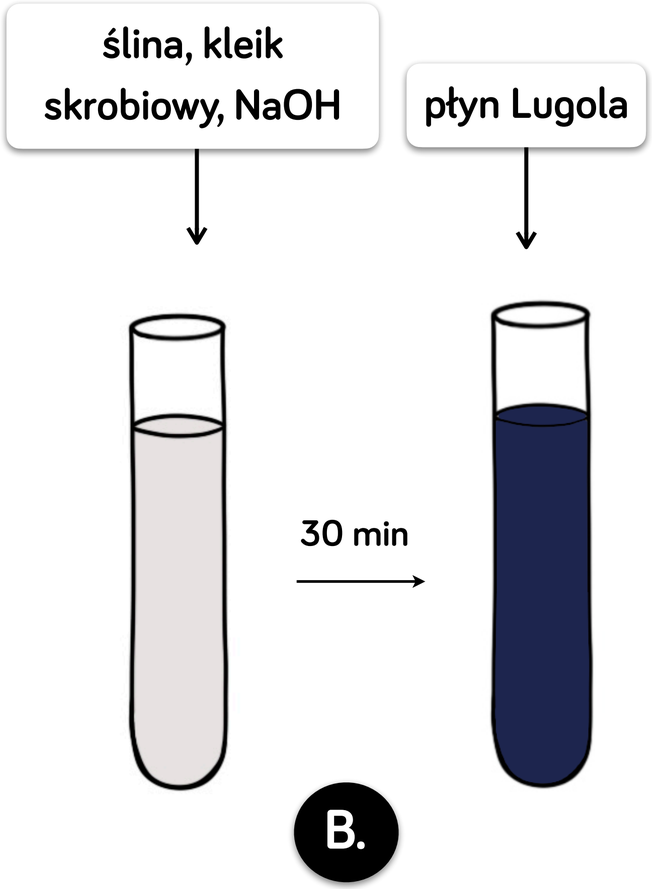

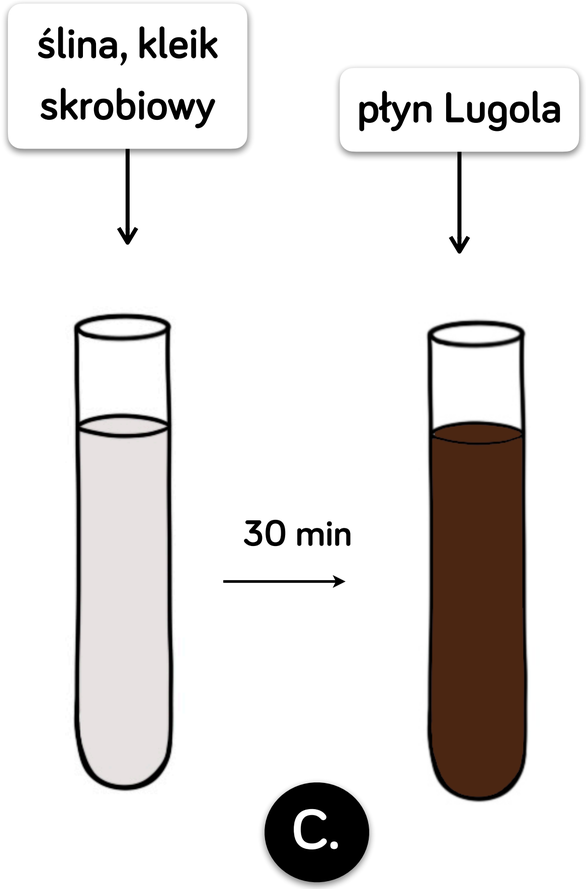

Wniosek: Amylaza ślinowa jest aktywna wyłącznie w środowisku obojętnym / w środowisku o pH zbliżonym do 7.

WPŁYW PH NA AKTYWNOŚĆ AMYLAZY ŚLINOWEJ

W probówkach A i B, ze względu na obecność w nich skrobi, płyn Lugola przyjął granatowe zabarwienie. W probówkach tych panowało zbyt niskie (A) lub zbyt wysokie (B) pH środowiska, które unieczynniło amylazę ślinową i nie zhydrolizowała ona skrobi do cukrów prostszych.

W probówce C płyn Lugola nie zmienił zabarwienia na granatowy, ponieważ w probówce tej nie było skrobi - została ona rozłożona przez aktywną amylazę ślinową do cukrów prostszych (**brunatne** zabarwienie zawartości probówki wynika **z naturalnej barwy płynu Lugola**).

TRAWIENIE BIAŁEK

TRAWIENIE BIAŁEK

Enzymy proteolityczne (**proteazy**) katalizują hydrolizę wiązania **peptydowego**, znajdującego się pomiędzy resztami aminokwasów w białkach i peptydach. Wśród proteaz wyróżnia się:

- **endopeptydazy** - rozrywają długie łańcuchy polipeptydowe poprzez rozkład wiązań występujących wewnątrz nich,
- **egzopeptydazy** - hydrolizują skrajne wiązania peptydowe, odcinając od łańcucha pojedyncze aminokwasy.

TRAWIENIE BIAŁEK

ENDOPEPTYDAZY

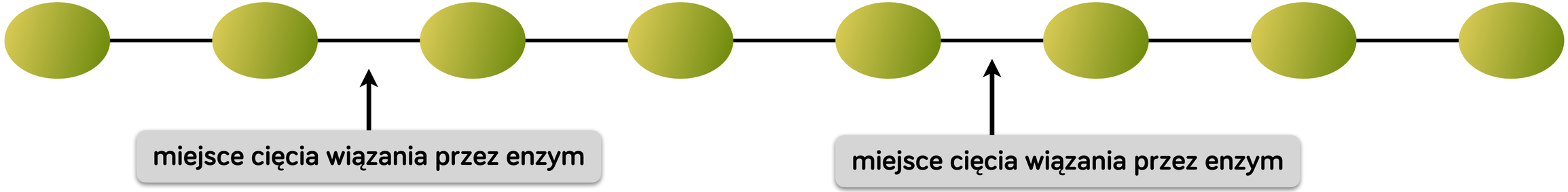

EGZOPEPTYDAZY

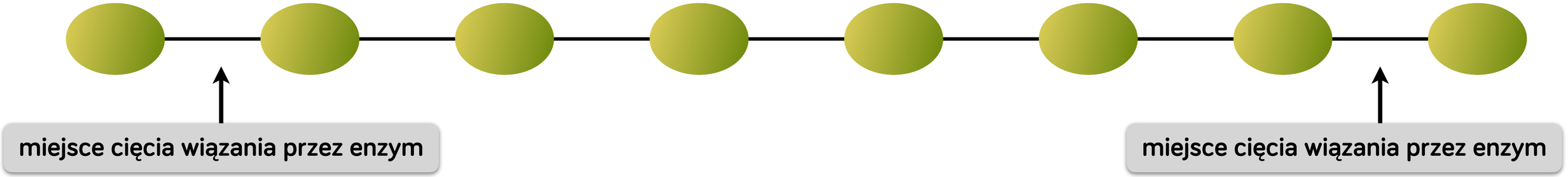

TRAWIENIE BIAŁEK

Proteazy są uwalniane w postaci nieaktywnych **proenzymów** i dopiero w przewodzie pokarmowym następuje ich aktywacja do czynnych enzymów.

Spowodowane jest to tym, że mogłyby strawić białka z których zbudowana jest komórka **produkująca i wydzielająca te enzymy** - doszłoby do jej uszkodzenia.

AKTYWACJA PROTEAZ

aktywacja PEPSYNY

PEPSYNOGEN

HCl / pepsyna

PEPSYNA

aktywacja TRYPSYNY

TRYPSYNOGEN

enterokinaza jelitowa / trypsyna

TRYPSYNA

aktywacja CHYMOTRYPSYNY

CHYMO-TRYPSYNOGEN

trypsyna

CHYMOTRYPSYNA

TRAWIENIE BIAŁEK

Białka i peptydy są trawione w dwóch odcinkach przewodu pokarmowego, którymi są:

1. **Żołądek**, w którym **kwas solny** najpierw powoduje denaturację białek, a następnie **pepsyna** zapoczątkowuje rozkład białek do polipeptydów.

2. **Jelito cienkie (dwunastnica)** - obecne w soku dwunastniczym trypsyna i chymotrypsyna działają podobnie do pepsyny; następnie amino-peptydazy odcinają N-końcowe aminokwasy w łańcuchu, a karboksy-peptydazy odcinają C-końcowe aminokwasy w łańcuchu.

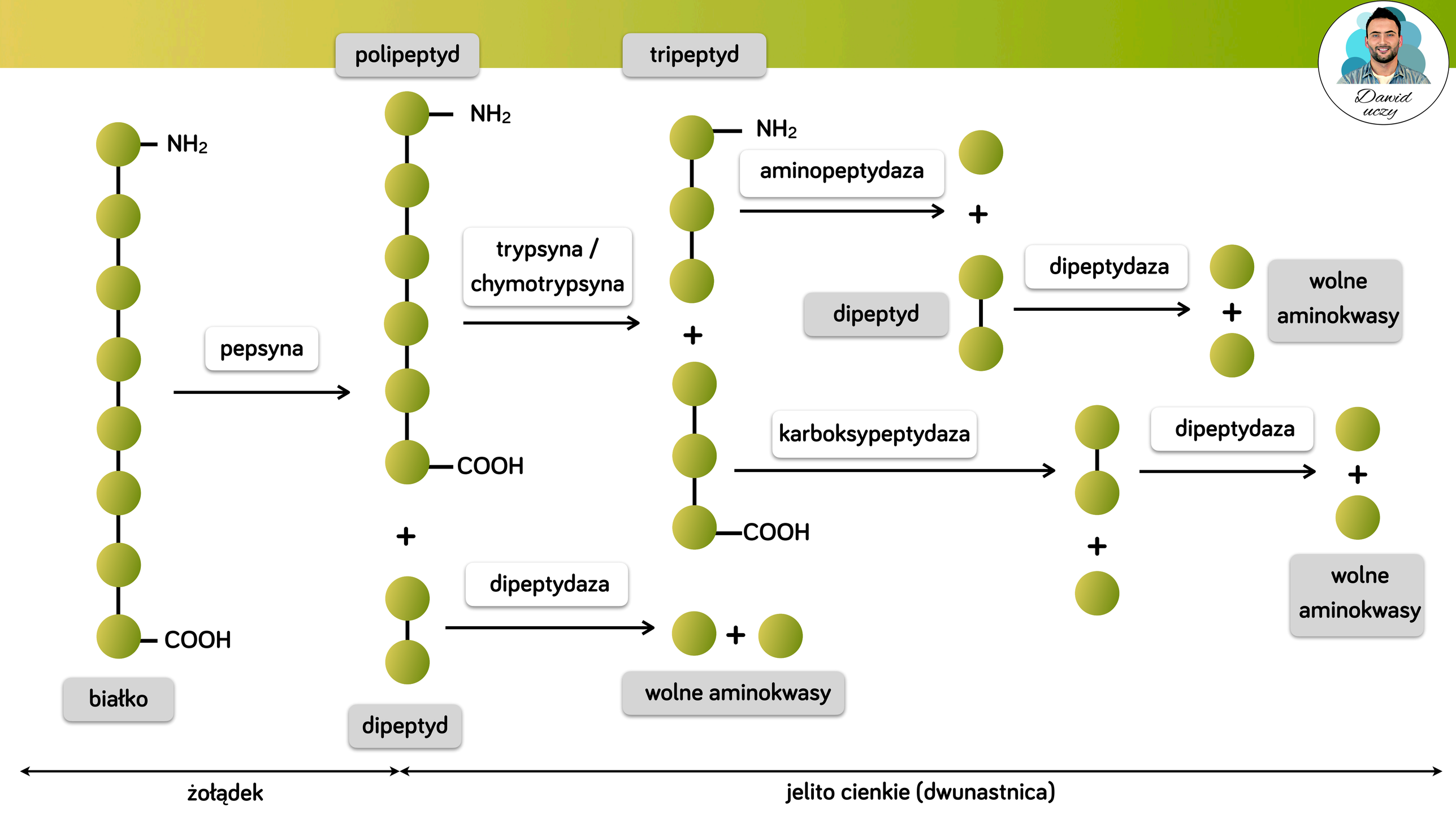
polipeptyd
tripeptyd
NH2
COOH
białko
pepsyna
trypsyna / chymotrypsyna
dipeptyd
dipeptydaza
wolne aminokwasy
aminopeptydaza
karboksypeptydaza
żołądek
jelito cienkie (dwunastnica)
Dawid uczy

TRAWIENIE TŁUSZCZÓW

EMULGACJA

Tłuszcze do procesu trawienia muszą zostać specjalnie przygotowane. Proces ten nazywa się emulgacją i zachodzi z udziałem żółci produkowanej w wątrobie. Polega na **rozbiciu dużych kropli tłuszczów na mniejsze kropelki**. Dzięki temu **zwiększa się powierzchnia dostępu lipaz** do trawienia cząsteczek tłuszczów.

Należy pamiętać, że żółć bierze udział w trawieniu tłuszczów,
ale **sama ich nie trawi, bo nie jest enzymem**!

Żółć gromadzona jest w **pęcherzyku żółciowym** i zostaje z niego uwalniania, gdy tłuszcze dostaną się do jelita cienkiego.

EMULGACJA

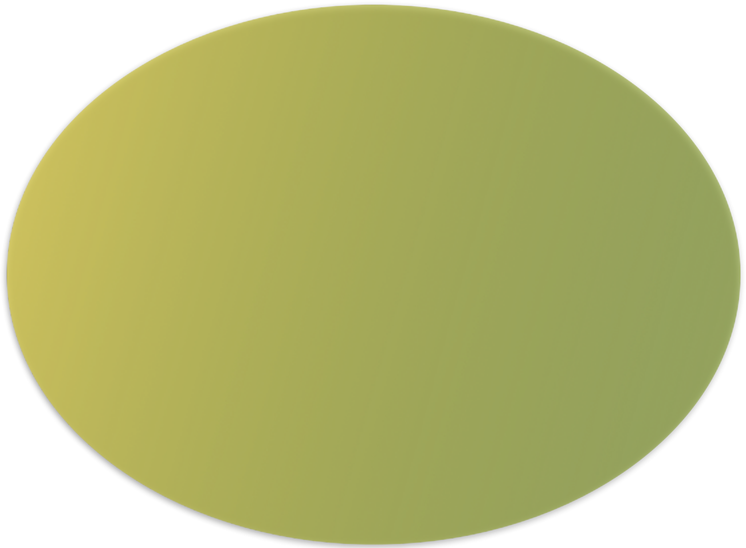

ŻÓŁĆ

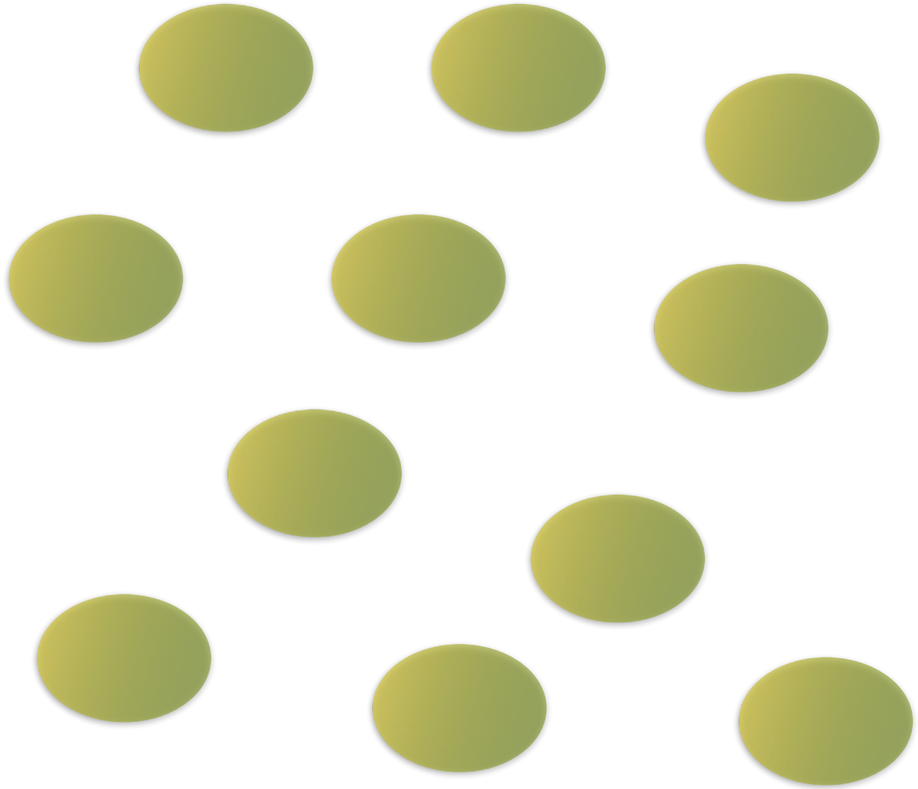

duża kropla tłuszczu

małe krople tłuszczu

TRAWIENIE TŁUSZCZÓW

Lipazy hydrolizują wiązania **estrowe** w tłuszczach (trójglicerydach). W wyniku rozrywania tych wiązań dochodzi do stopniowego odłączenia cząsteczek **kwasów tłuszczowych** od cząsteczki **glicerolu**. Proces trawienia tłuszczów odbywa się w trzech odcinkach przewodu pokarmowego:

1. **Jama ustna**, w której **lipaza językowa (ślinowa)** zapoczątkowuje rozkład tłuszczów (niewielki udział).

2. **Żołądek**, w którym **lipaza żołądkowa** rozkłada tłuszcze występujące w formie naturalnej emulsji (już zemulgowane).

3. **Jelito cienkie (dwunastnica)**, w którym **lipaza trzustkowa** i **lipaza jelitowa** rozkładają zemulgowane tłuszcze do glicerolu i kwasów tłuszczowych.

TRAWIENIE TŁUSZCZÓW

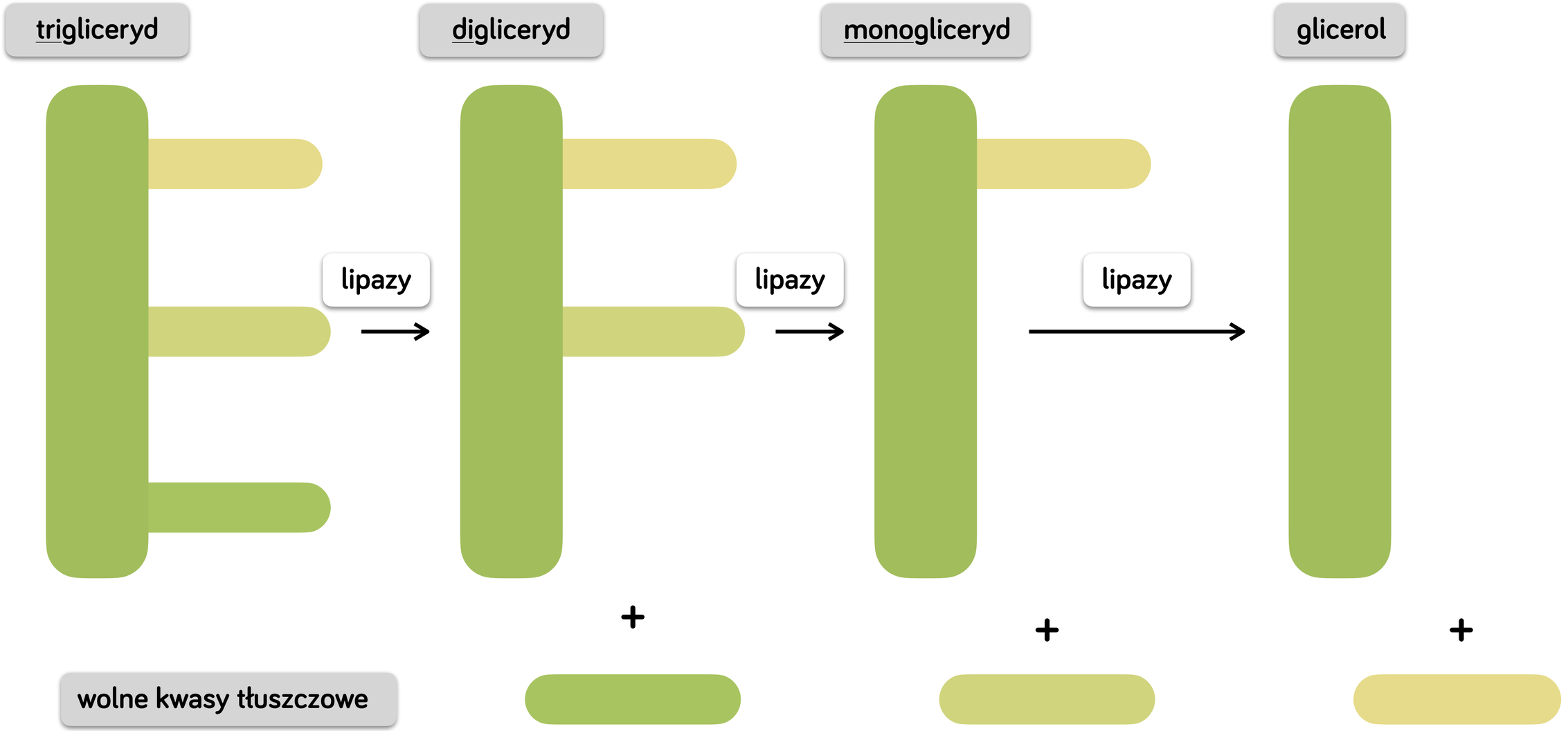

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA BIAŁEK

Wchłanianie produktów trawienia do krwi odbywa się za pośrednictwem enterocytów - komórek nabłonkowych jelita cienkiego. Błona śluzowa tego odcinka przewodu pokarmowego wykazuje wiele przystosowań do procesu wchłaniania, co zostało już wcześniej omówione.

- Produkty trawienia **białek**, czyli **aminokwasy**, są wchłanianie na drodze transportu aktywnego i jest to transport sprzężony z jonami sodu. Aminokwasy trafiają do naczynia krwionośnego w kosmku jelitowym.

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA BIAŁEK

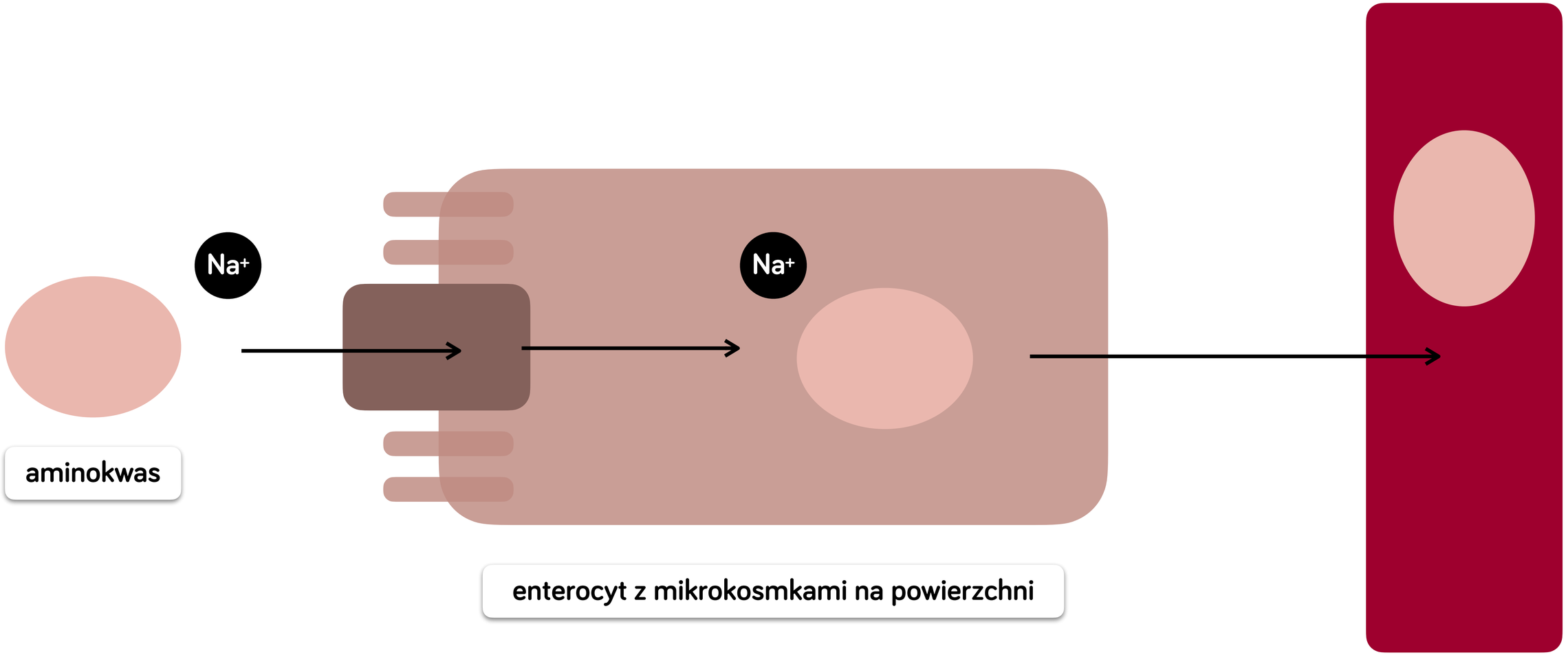

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA CUKRÓW

- **Węglowodany** przenikają przez ścianę jelita wyłącznie w formie **monosacharydów**, również na zasadzie **transportu aktywnego**. Glukoza jest transportowana przez specjalny transporter, który z jedną cząsteczką glukozy przenosi dwa jony sodu. Podobnie jak aminokwasy, monosacharydy trafiają do naczynia krwionośnego obecnego w kosmku jelitowym

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA CUKRÓW

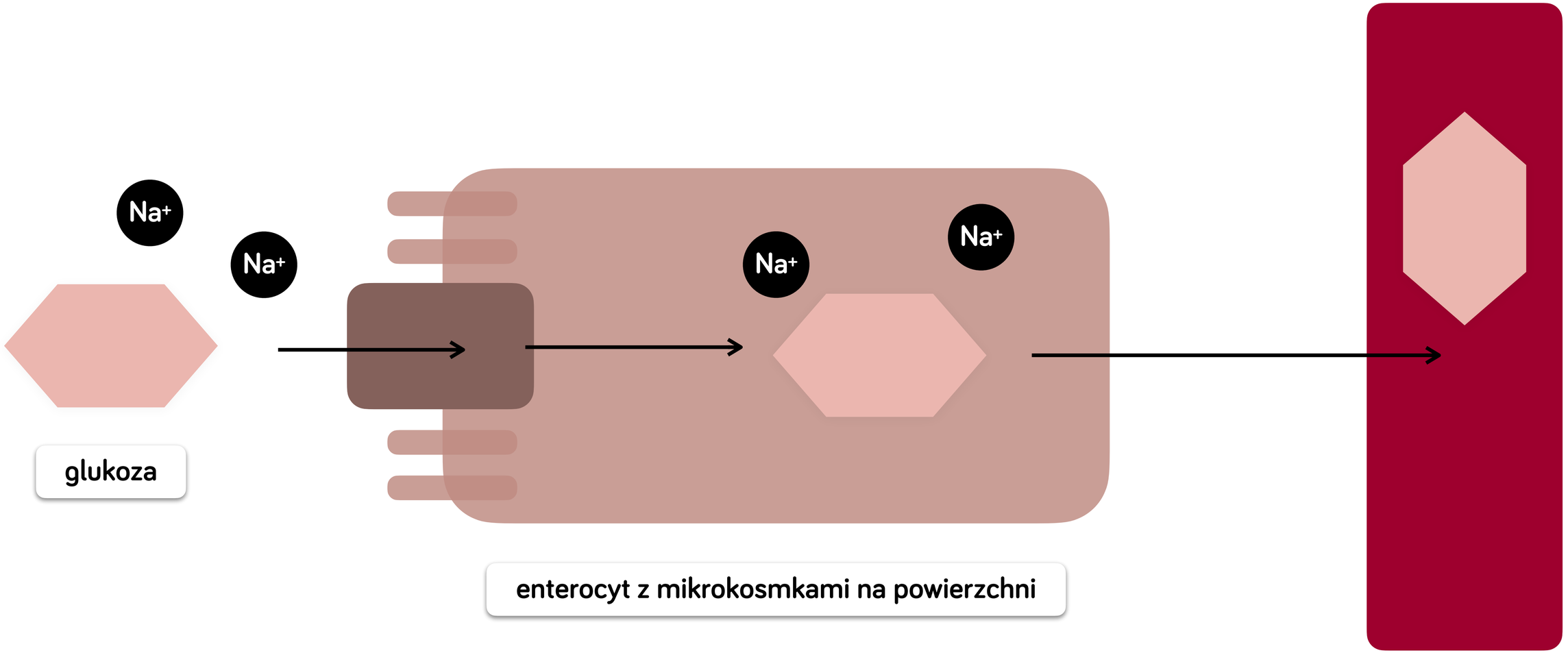

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA TŁUSZCZÓW

- Produkty trawienia **lipidów**, czyli **glicerol** i **wolne kwasy tłuszczowe**, przenikają na drodze **dyfuzji prostej** przez błonę enterocytu. W cytozolu tych komórek następuje **resynteza** triglicerydów, które wraz z estrami cholesterolu i fosfolipidami tworzą kompleks z białkiem zwany **chylomikronem**. Chylomikrony trafiają do **naczynia limfatycznego** w kosmku jelitowym.

WCHŁANIANIE PRODUKTÓW TRAWIENIA TŁUSZCZÓW

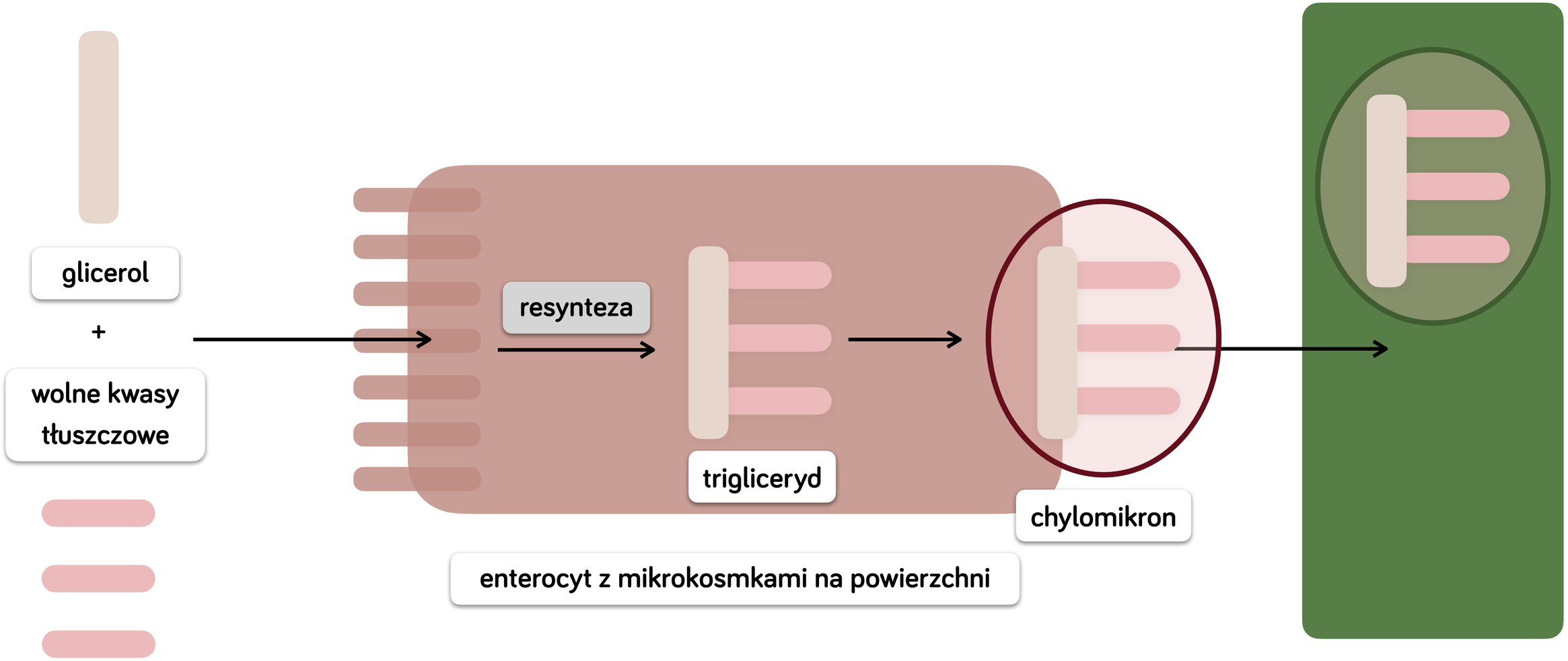

BŁONNIK, NNKT

BŁONNIK

Błonnik to **mieszanina substancji pochodzenia roślinnego** o charakterze **polisacharydowym** i **niepolisacharydowym**. W skład błonnika wchodzą: celuloza, pektyny, hemicelulozy, śluzy roślinne, lignina i kutyna.

Składniki błonnika **nie ulegają trawieniu** przez enzymy przewodu pokarmowego człowieka, natomiast w jelicie grubym podlegają **fermentacji** przez bytujące tam mikroorganizmy.

BŁONNIK

Źródłem błonnika pokarmowego są m.in. **warzywa**, **owoce**, **produkty zbożowe** (otręby zbożowe, kasze, naturalne płatki zbożowe, musli, niełuskany ryż, pieczywo razowe i żytnie) i **nasiona roślin strączkowych**.

Błonnika nie zawierają m.in. mięso, mleko, jaja, masło, oleje.

BŁONNIK

Błonnikiem jest składnikiem diety, który ma korzystny wpływ na zdrowie człowieka i zapobiega wielu chorobom, ponieważ:

- **nadaje treści pokarmowej odpowiednią konsystencję** - ułatwia jej przesuwanie w przewodzie pokarmowym,
- **przyspiesza perystaltykę jelit** i pasaż treści pokarmowej przez przewód pokarmowy, przez co zapobiega zaparciom,
- przyczynia się do **mniejszego wchłaniania cholesterolu i triglicerydów** z przewodu pokarmowego do krwi,

BŁONNIK

- po spożyciu **pęcznieje** w żołądku, przez co syci człowieka i **zapobiega objadaniu się**, a przez to tyciu,
- spowalnia rozkład cukrów złożonych w jelicie i przez to **pomaga w utrzymaniu stabilnego poziomu glukozy we krwi**,
- **sprzyja rozwojowi flory bakteryjne**j, która odpowiada za syntezę wielu witamin,
- usuwa resztki pokarmowe, które zalegają w jelitach, przez co **zwiększa masę stolca i wpływa na rozcieńczenie zawartych w nim kancerogenów** – substancji mogących przyczynić się do rozwoju choroby nowotworowej.

NNKT – NIEZBĘDNE NIENASYCONE KWASY TŁUSZCZOWE

NNKT to grupa **wyższych kwasów tłuszczowych**, które **nie są syntetyzowane w organizmie**, a są konieczne do prawidłowego funkcjonowania, więc muszą być dostarczane **wraz z pożywieniem**.

Wspólną cechą tych związków jest obecność **minimum dwóch wiązań wielokrotnych** w cząsteczce.

NNKT – NIEZBĘDNE NIENASYCONE KWASY TŁUSZCZOWE

Głównymi źródłami NNKT są ryby morskie oraz tłuszcze roślinne obecne w olejach (słonecznikowym, lnianym, rzepakowym), oliwie z oliwek, a także w orzechach.

NNKT – NIEZBĘDNE NIENASYCONE KWASY TŁUSZCZOWE

NNKT pełnią wiele ważnych funkcji w organizmie człowieka:

- zmniejszają stężenie triglicerydów i cholesterolu, a co za tym idzie przeciwdziałają zawałom serca, miażdżycy oraz udarom mózgu,
- są składnikami budulcowymi błon biologicznych,
- są substratami w syntezie biologicznie aktywnych substancji o charakterze hormonów tkankowych (np. prostaglandyn).

WITAMINY

PODZIAŁ WITAMIN

ROZPUSZCZALNE W WODZIE

witaminy z grupy **B**

witamina **H**

witamina **C**

ROZPUSZCZALNE W TŁUSZCZACH

witamina **A**

witamina **D**

witamina **E**

witamina **K**

HIPOWITAMINOZA I HIPERWITAMINOZA

Niedobór witamin prowadzi do **hipowitaminozy**, a **nadmiar** witamin prowadzi do **hiperwitaminozy**.

Dostarczenie nadmiaru witamin **rozpuszczalnych w wodzie** nie niesie za sobą negatywnych skutków, ponieważ ich nadmiar może być **usunięty wraz z moczem** (którego głównym składnikiem jest woda).

Natomiast dostarczenie nadmiaru witamin **rozpuszczalnych w tłuszczach**, ze względu ich brak rozpuszczalności w wodzie i **kumulowanie się w organizmie człowieka**, może nieść za szkodliwe następstwa.

FUNKCJE WITAMIN ROZPUSZCZALNYCH W WODZIE

WITAMINA C

ma działanie **przeciwutleniające**

jest niezbędna podczas
syntezy **kolagenu**

jej niedobór wywołuje
chorobę - **szkorbut**

WITAMINA B12

niezbędna w procesie powstawania **erytrocytów**

jej niedobór wywołuje **anemię**, czyli niedokrwistość

warunkiem jej przyswojenia w jelitach jest
wcześniejsze związanie z
czynnikiem wewnętrznym Castle'a
(produkowanym w żołądku)

FUNKCJE WITAMIN ROZPUSZCZALNYCH W TŁUSZCZACH

WITAMINA A

niezbędna w **procesie widzenia** -
niedobór wywołuje **kurzą ślepotę**

niezbędna do prawidłowego
funkcjonowania **nabłonków**

WITAMINA D

wzmaga wchłanianie wapnia w
przewodzie pokarmowym

jej niedobór u dzieci wywołuje
chorobę kości - **krzywicę**

FUNKCJE WITAMIN ROZPUSZCZALNYCH W TŁUSZCZACH

WITAMINA E

jest **antyutleniaczem** - chroni komórki przed przedwczesnym starzeniem

chroni krwinki czerwone przed przedwczesnym rozpadem

WITAMINA K

bierze udział w procesie **krzepnięcia krwi**

jej niedobór skutkuje zaburzeniem krzepliwości krwi

OTYŁOŚĆ

Otyłość to choroba przewlekła, która polega na nadmiernym gromadzeniu się tłuszczu w tkance tłuszczowej, co prowadzi do znacznego zwiększenia masy ciała.

Główną przyczyną otyłości jest **długotrwały dodatni bilans energetyczny**.

Najczęściej wynika ze wzrostu częstości spożywania pokarmów bogatych w cukry i tłuszcze, np. typu fast food, przyjmowania posiłków o nieregularnych porach lub z przejadania się.

Na ryzyko otyłości wpływa również styl życia i **brak aktywności fizycznej**, a niekiedy **czynniki psychologiczne**, np. **przewlekły stres**. Otyłość może mieć **podłoże genetyczne**, np. związane z mutacjami w genach, które zawierają informacje o budowie związków regulujących apetyt i tempie przemian metabolicznych. Niektóre **leki** powodują też przyrost masy ciała.

Otyłość jest niebezpieczna, ponieważ może prowadzić do wielu **chorób** m.in. nowotworów, cukrzycy typu II czy chorób układu krążenia.

PROFILAKTYKA OTYŁOŚCI

- zbilansowana dieta, bogata w błonnik oraz składniki odżywcze
- regularne spożywanie posiłków i picie wody
- systematyczna, umiarkowana aktywność fizyczna
- regularny sen

BADANIA DIAGNOSTYCZNE UKŁADU POKARMOWEGO

USG JAMY BRZUSZNEJ

USG jamy brzusznej to badanie, które polega na poruszaniu się głowicy aparatu po brzuchu chorego, który został ułożony w pozycji leżącej. Istotą badania jest **skierowanie wiązki fal ultradźwiękowych na znajdujące się w jamie brzusznej struktury**. Fale odbijają się od nich w różny sposób i powracają do głowicy ultrasonografu, która je wyemitowała. Aparat przekłada tak zgromadzone dane na obraz, wyświetlany w czasie rzeczywistym na ekranie urządzenia.

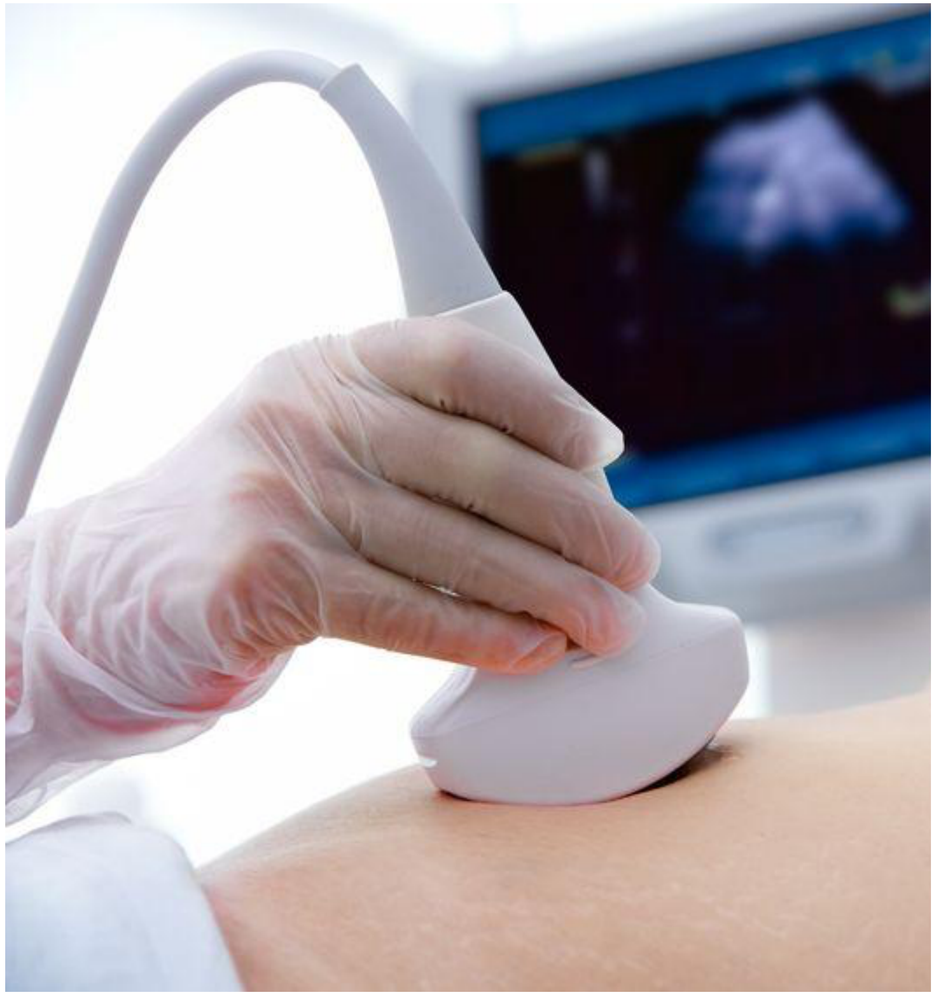

USG JAMY BRZUSZNEJ

Badanie ultrasonograficzne jamy brzusznej daje możliwość oceny stanu **wątroby, pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych, trzustki, śledziony, nerek, nadnerczy, aorty** czy **pęcherza moczowego**.

Ponadto pozwala na stałe monitorowanie przebiegu leczenia chorób nowotworowych tych narządów. Pomaga także w wykryciu przerzutów choroby.

GASTROSKOPIA

Gastroskopia to badanie endoskopowe **górnego odcinka przewodu pokarmowego** polegające na wprowadzeniu do niego giętkiego przewodu (endoskopu) zaopatrzonego w źródło światła i „kamerę".

Służy ono do zobrazowania na ekranie specjalnego aparatu wnętrza **przełyku, żołądka** oraz **dwunastnicy**. Dzięki niemu można wykryć nieprawidłowości w tych narządach, jak np.: **obecność wrzodów, zapaleń** czy **nowotworów**.

W czasie badania możliwe jest pobranie wycinka błony śluzowej do badań histopatologicznych.

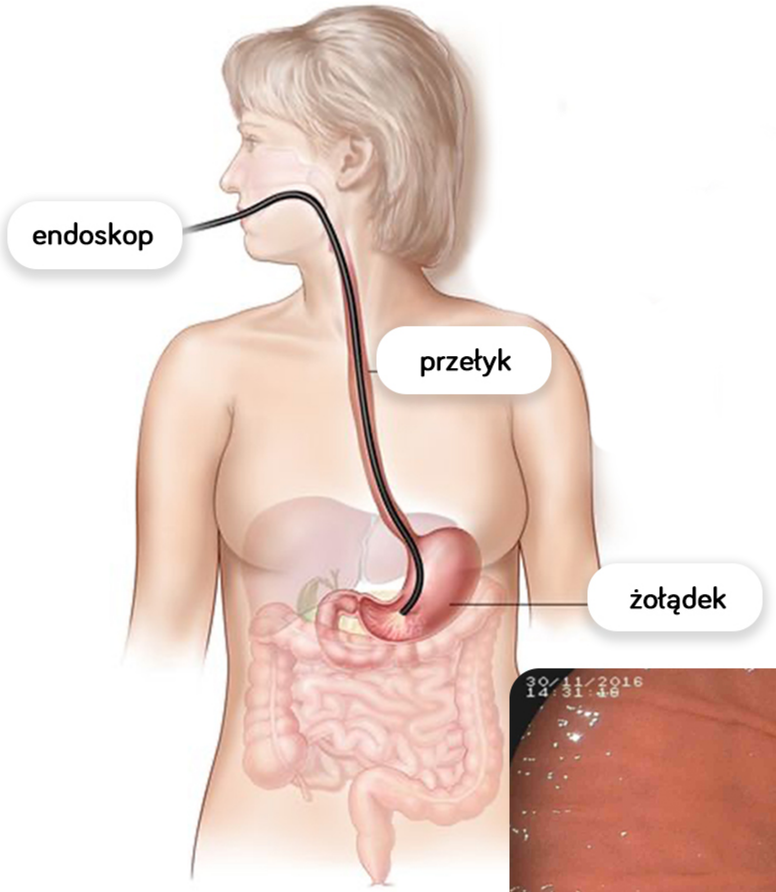

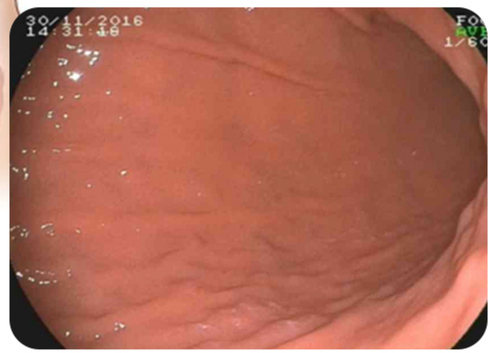

wnętrze żołądka

KOLONOSKOPIA

Kolonoskopia to badanie endoskopowe **dolnego odcinka przewodu pokarmowego** polegające na wprowadzeniu przez odbyt giętkiego przewodu (kolonoskopu) zaopatrzonego w źródło światła i „kamerę".

Służy ono do zobrazowania na ekranie specjalnego aparatu wnętrza **jelita grubego**. Dzięki niemu można wykryć nieprawidłowości w tych narządach jak np.: **obecność polipów, zapaleń** czy **nowotworów**.

W czasie badania możliwe jest pobranie wycinka błony śluzowej do badań histopatologicznych.

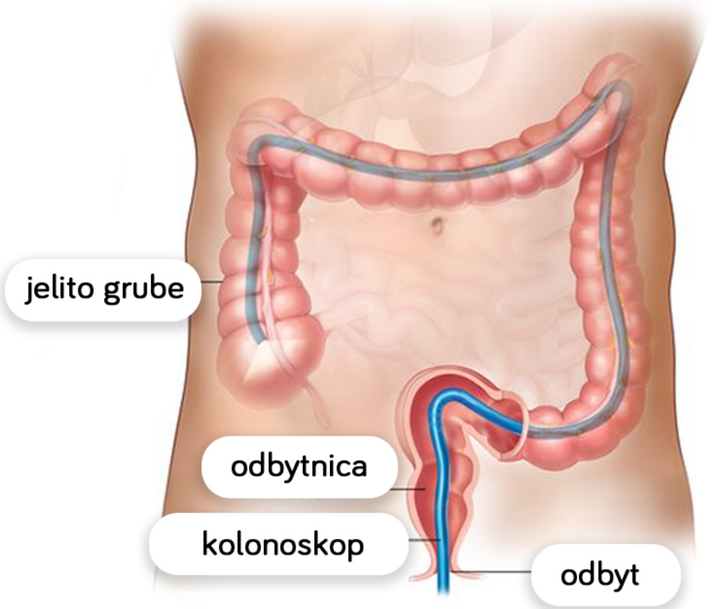

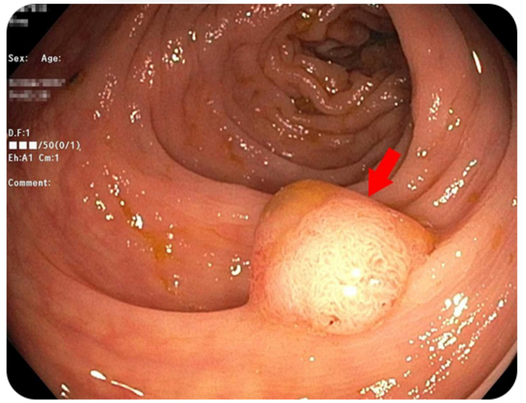

polip obecny w jelicie grubym

ZNACZENIE BADAŃ PROFILAKTYCZNYCH

Dzięki gastroskopii i kolonoskopii można **wcześnie wykryć** raka żołądka lub raka jelita grubego, nawet jeśli nie występowały wcześniej żadne objawy tych chorób.

Im wcześniej takie zmiany zostaną wykryte, tym **wcześniej można podjąć leczenie** i doprowadzić do pełnego **wyleczenia** lub **przedłużenia życia** chorego.